

EEN JONGEMAN UIT BERGSCHENHOEK TREKT TEN STRIJDE

door: L. Moerman

Een verslag van dag tot dag

Voor vele jongens begon de tweede wereldoorlog met de mobilisatie in augustus 1939.

Via de radio kwam de oproep van de regering, om verplicht aan te treden voor Koningin en Vaderland en zo vertrok ik naar Delft.

Mijn gegevens waren: * 6^e Regiment Veldartillerie. * Moerman Leendert g.d.

* Lichting; 1938-I-177.

* Geb; 8 juli 1918 te Hillegersberg.

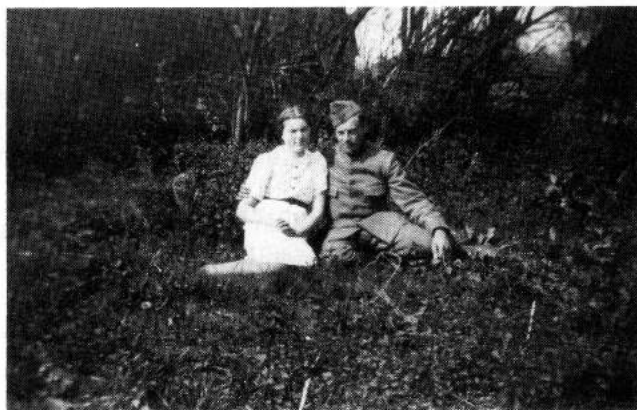
* Mobil. onderdeel 1-I-15 R.I. 6Veld.

In het "pakkie deftig",
m.a.w. buitenmodel.

Een leger op voet van oorlog brengen, is geen kleinigheid. De één had te kleine schoenen of z'n kleren waren door de mot aangevreten. Er moesten slaapplekken gemaakt worden. Veel magen hadden voedsel nodig enz. Eind augustus moest mijn compagnie vertrekken naar de uiteindelijke bestemming: Woudenberg-Scherpenzeel. Dit was een onderdeel van de Grebbelinie en hier heb ik, als één van de velen, ons land en zijn bevolking verdedigd tegen de Duitsers.

Scherpenzeel was in die tijd een boerendorp met ongeveer 3000 inwoners en daar kwamen onverwacht, 1000 soldaten bij. Ik werd ingekwartierd bij een familie in Woudenberg en sliep met mijn maten gewoon in het stro van de stal. Het eten; rats, kuchen en bonen, konden we halen uit de leger-keukenwagens. Erg veel (schiet)oefeningen hebben we niet gedaan. Wel moesten we wegversperringen maken van prikkeldraad, hout en betonnen palen. Ook werden er door ons stellingen gebouwd en loopgraven aangelegd. In oktober werden gedeelten van het land onder water gezet. Hiervoor moesten veel boerderijen ontruimd worden. Het wordt een strenge winter, zodat we niet erg opschieten. Dan komt het voorjaar en opeens mogen we niet meer met verlof. Wel komen de familieleden regelmatig op bezoek. Langzaam neemt de spanning toe. Dan komt op 9 mei 1940 om 21.15 uur het telexbericht van de opperbevelhebber van de land- en zeemacht binnen: "Van de grens komen zeer verontrustende berichten bin-

Verloofde op bezoek.

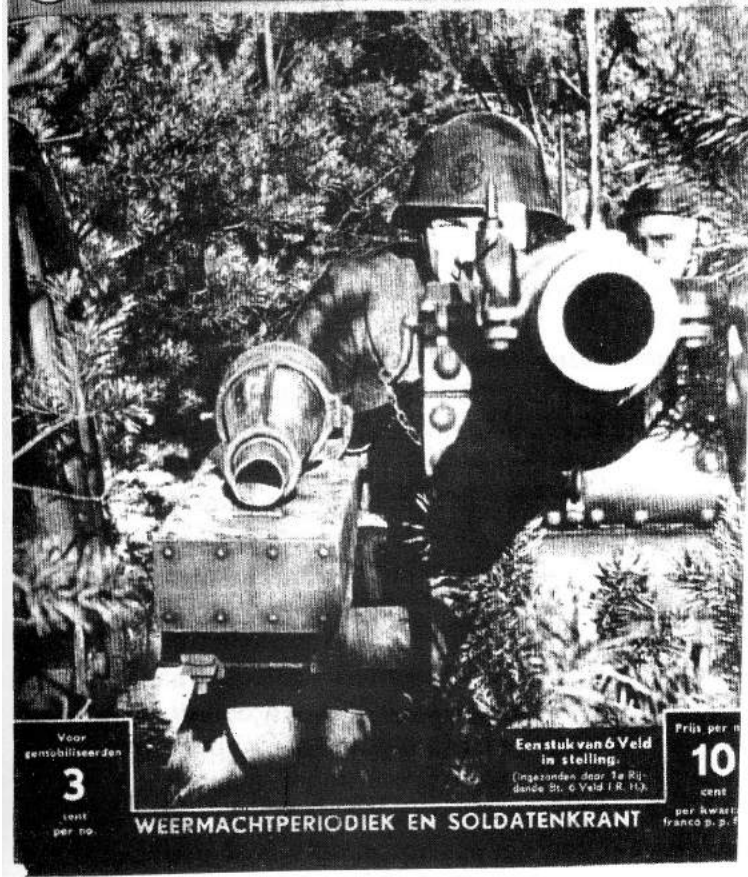
DE WACHT

WEEKBLAD VOOR DE GEMOBILISEERDE WEERMAGT EN HET NEDERLANDSCHE VOLK

20

MET INSTEMMING VAN DEN OPPERBEVELHEBBER VAN LAND- EN ZEEMAGT UITGEGEVEN DOOR DE KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE VEREENIGING „ONS LEGER“

Voor gemobiliseerden
3
cent per no.

Een stuk van 6 Veld in stelling.
(Ingezonden door 1e Rijdans St. 6 Veld F.R. 113)

Prijs per n.
10
cent per kwart.
franco p. p. f.

WEERMAGTPERIODIEK EN SOLDATENKRANT

Soldatenweekblad "De Wacht". Hierin stonden leerzame onderwerpen, b.v. over jachtkruisers, afstandsmarsen, oorlogsschepen, zeemijnen; maar ook gezellige dingen zoals mopjes en tekeningen.

nen. Wees dus zeer op uw hoede!" De boodschap is gericht aan de commandant van het Veldleger. Wij, de soldaten, weten van niets en gaan net als iedere avond gewoon naar bed.

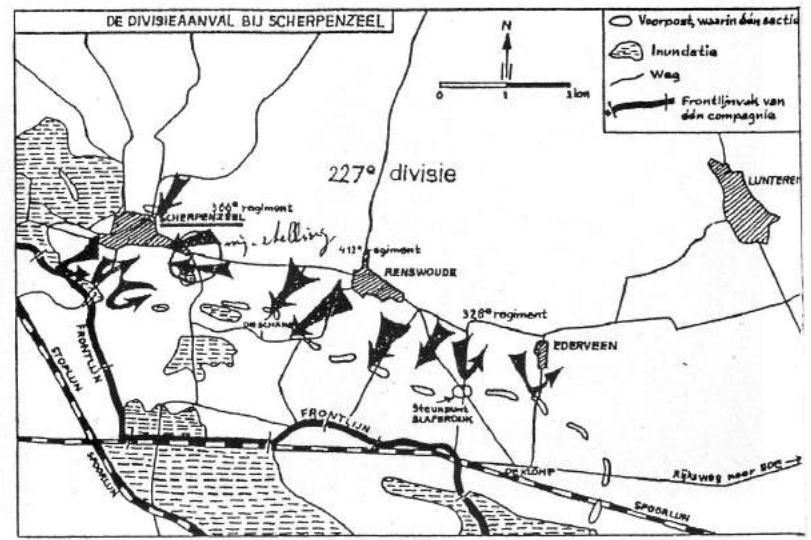
MIJN 5 OORLOGSDAGEN 10-15 MEI 1940.

VRIJDAG 10 MEI 1940.
's Morgens om 3 uur rukten we, bij groot alarm, uit naar de stellingen in Scherpenzeel en betrekken deze. Onderweg vlogen al herhaaldelijk grote zwermen, zwarte vliegtuigen, voorzien van een hakenkruis, over onze hoofden. Zo laag, dat ze de boomtoppen bijna raakten.

Tijdens de vrije tijd liep men op klompen.

Toen de stellingen betrokken waren, werd er éénmaal op ons gevuld, maar er werd er niet één gewond. We waren met ongeveer 100 man, Artillerie en Infanterie. De eerste dag verliep verder rustig. Vanuit de verte drong alleen het gedreun van kanonnen tot ons door. Op deze dag werden er door ons granaten klaargemaakt. 's Avonds moest ik wacht lopen.

NEDERLANDERS! SOLDATEN!

Voor wie vecht Gij eigenlijk!
 Voor wie laat Gij U slachten?
 Voor wie stort Gij Uw volk en gezin, Uw vrouw en kinderen in ellende?

Niet voor Uw belangen
 Niet voor Uw Vaderland
 Niet voor Uw Vrijheid

Voor anderen wordt Gij in het vuur gejaagd.

Voor het imperialisme van ENGELAND EN FRANKRIJK, voor de belangen van de Nederlandsche kapitalisten, die verbonden zijn met de Engelsche en Fransche kapitalisten.
 Weigert kanonnenvleesch te zijn! Weigert het geweer te richten tegen het Duitse Volkseger, dat de vriend is van het broedervolk in Nederland.

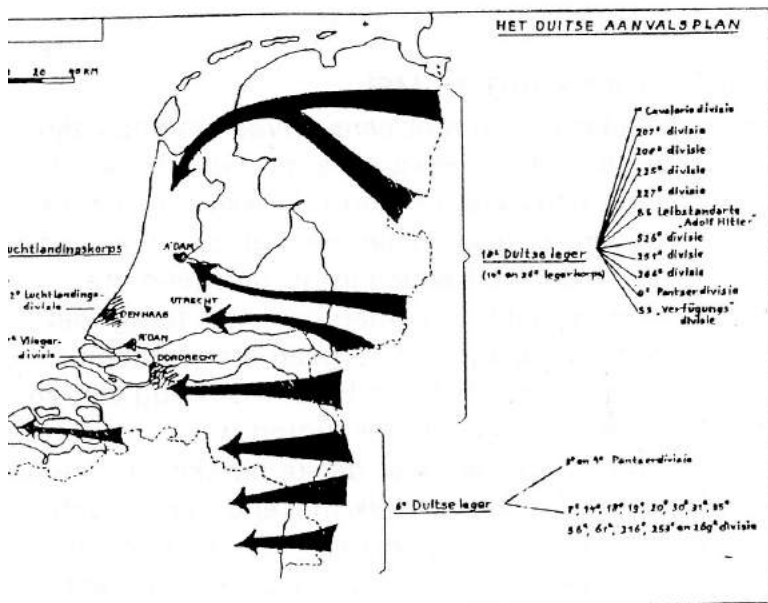
Om de Nederlanders te ontmoedigen werd deze propaganda tijdens de oorlog door Duitse vliegtuigen boven en achter de stellingen uitgeworpen.

ZATERDAG 11 MEI 1940.

Om 12 uur middernacht werden de noodklokken geluid. De bevolking van Scherpenzeel moest een veilig heenkomen zien te vinden, m.a.w. evacueren. De volgende dag was er geen mens meer in het dorp te vinden. Het was uitgestorven. Wel hoorden we steeds koeien brullen, die gemolken moesten worden. 's Middags moest de Coöp. "Ons belang" de levensmiddelen, die in de fabriek opgeslagen lagen, met een auto over de waterlinie brengen, onder begeleiding van de burgemeester van Scherpenzeel. Tegen de avond wordt ons gemeld, dat vanaf richting Ede vijandelijke, vooruitgeschoven voorposten verwacht kunnen worden. De nacht gaat echter zonder schermutselingen voorbij. We hebben wel in de grootste spanning verkeerd!

ZONDAG 12 MEI 1940, 1e Pinksterdag.
 's Morgens worden de eerste vijandelikheden waargenomen, in de richting van Achterveld en Barneveld. Bij nader ontdekking waren de helmen van de vijand voorzien van witte lappen. Die kropen zo door het gras, net of er in de verte koppels kippen liepen. Door enkele salvo's geweervuur gingen ze richting Achterveld.

's Middags wordt er ineens een Duitse motor met zijspan ontdekt. De vijand wordt door ons onder vuur genomen met de 6Veld. (Een kanon uit 1893, met een schietbereik van ongeveer 170 meter.) Bij het tweede schot is het raak, de zijspan scheurt los van de motor. Deze rijdt de sloot in en de motor zelf slaat om en blijft op de weg liggen. Daarna wordt er nu en dan op enkele sluipschutters gevraagd, die op verkenning zijn. Zij worden tegen de avond door ons vuur vanuit karabijn en lichtmitrailleur enigszins verdreven. Doch nu wordt er echter tegen de avond, een salvo vuur van onze eigen artillerie gevraagd, waardoor we worden verdreven uit ons voorterrein. We gaan de nacht in met enkele geweschoten en mitrailleurvuur. Dat kost ons het zoeklicht, waarmee we het voorterrein konden bestrijken. Helaas het is niet meer te gebruiken! Verder verloopt de nacht rustig. Enkele gewonde Duitsers worden krijgsgevangen gemaakt en naar de Rodekruispost gebracht.

MAANDAG 13 MEI 1940, 2e Pinksterdag.
 's Morgens wordt waargenomen, dat de Duitsers artillerie aan het opstellen zijn aan de bosrand van Barneveld/Scherpenzeel. De afstand is echter te groot om met onze 6Veld op te kunnen vuren.

's Middags begint de Duitse artillerie te schieten. Dat gaat aan één stuk door, zodat 's avonds om 8 uur, drie/kwart van Scherpenzeel veranderd is in puin.

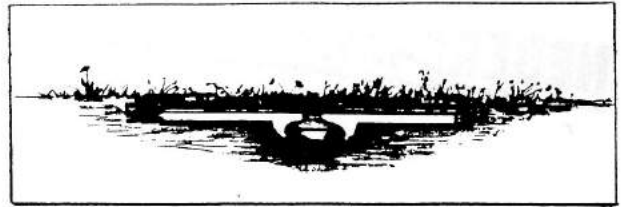
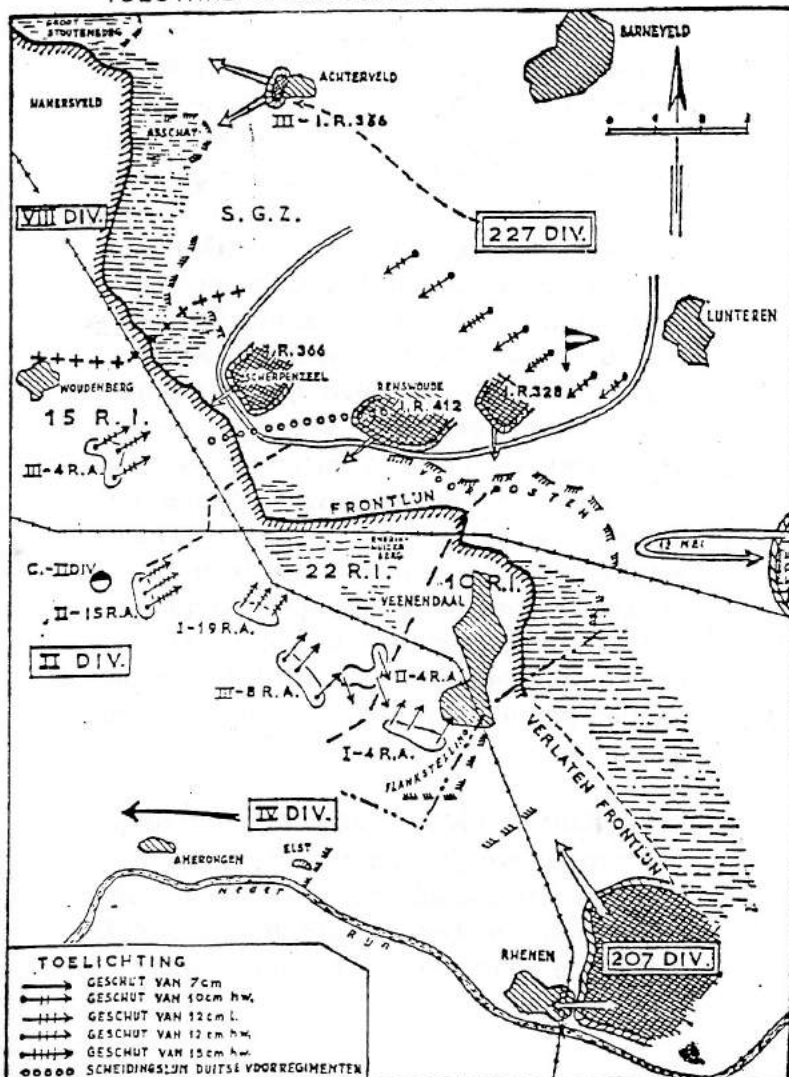
Direct na dit incident kwamen de Duitse stoottroepen opgerukt en werden we van alle kanten in het nauw gedreven. Om niet ingesloten te raken, moesten we onze stellingen verlaten. Al vurende trokken we ons terug en werden door een mijneveld gejaagd. Wonder boven wonder werd er volgens mij niet één gewond!!

Door dit gevecht kwamen we voor de waterlinie te staan en werden we met een vlot overgehaald. We kwamen totaal uitgeput aan de overkant aan!

DINSDAG 14 MEI 1940.

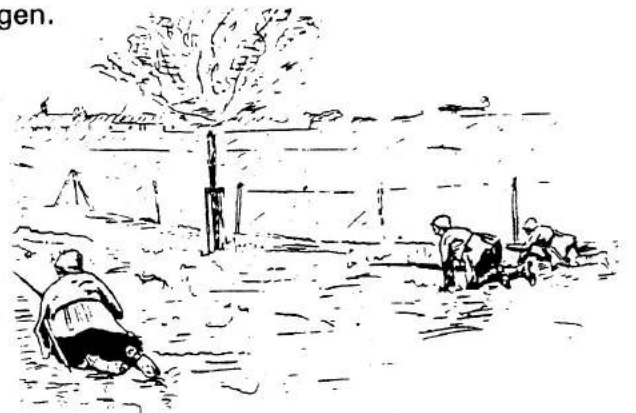
's Morgens om half drie worden we tot onze verbazing terug gestuurd naar Scherpenzeel. Zodoende kwam er van slapen weer niets. Waarom we terug moesten, begrepen we niet, dat heb ik later pas ondervonden! Door overal dekking te zoeken,

TOESTAND OP 13 MEI 1940 OMSTREEKS 19.00

Op deze manier wordt een mijn (bom) onder een weiland gelegd.

kwamen we toch weer op Scherpenzeels grondgebied, maar het was eigenlijk moordenaarswerk, omdat het hele dorp al bezet bleek door de Duitsers. Alleen de Rodekruispost werd nog door ons bewaakt. Deze werd echter tegen de middag door ons opgegeven. Daarna waadden we weer terug door het water van de linie en betrokken we een stelling ongeveer 2 kilometer voor de linie. Deze was bezet met 12 Infanteristen, zodat we weer dekking hadden voor de nacht.....tenminste, dat dachten we, want midden in de nacht werden we ontdekt d.m.v. vijandige lichtkogels. Door de Duitsers werd op elk verdacht element geschoten met een zware mitrailleur. We durfden ons nauwelijks te bewegen.

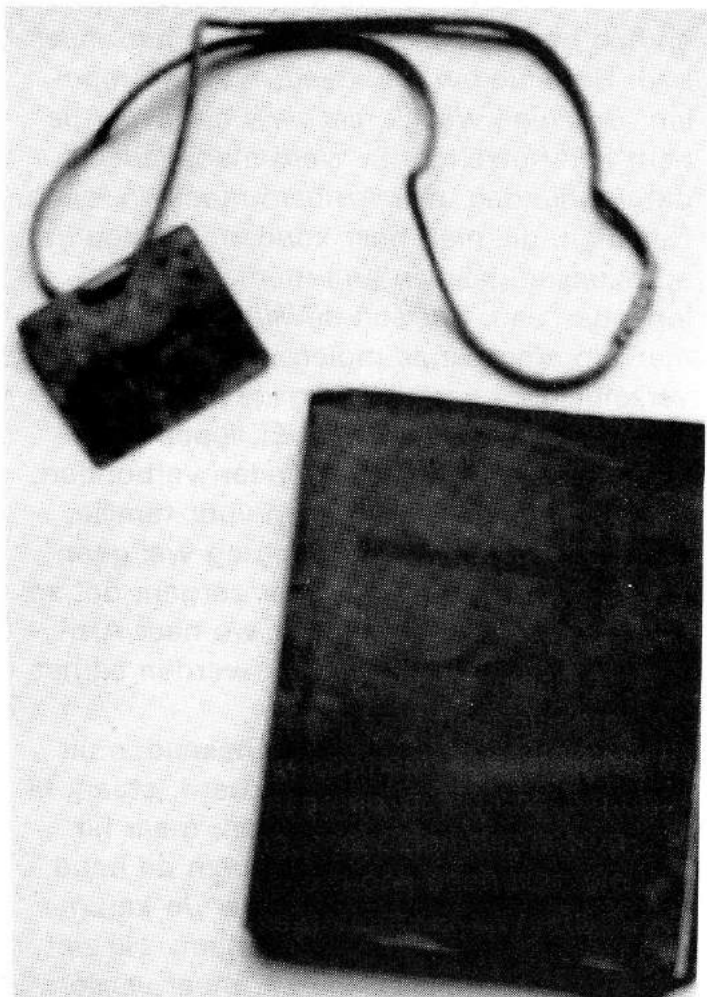

...daar gingen ze.....

Vink

WOENSDAG 15 MEI.

Omdat we nu met eens zoveel mannen zijn in de stelling, werd er 's morgens besloten eerst eens wat te eten te pakken te zien te krijgen. Er gaan twee mannen op verkenning uit, want we hadden in 36 uur geen eten meer gezien! Zij komen na 1 uur terug met de mededeling, dat ze geen eten hebben, maar dat de Duitsers bij de Pothbrug zijn en dat er niet op hen geschoten wordt, dus moeten we zien wat dat te betekenen heeft. We gaan, nog gebruik makend van de ochtendnevel, op de linie aan. Tot onze dijen gaan we door het water naar de overkant.

Het zakboekje en naamplaatje moest elke soldaat bij zich dragen.

Gelukkig dat voor ons de ondiepe plaatsen bekend zijn, anders waren we zeker verdronken!

Zo komen we aan de overkant en met het geweer in de aanslag bestormen we onze eigen stelling. Tot onze stomme verbazing zien we geen Duitsers, maar ook geen Nederlanders. Waar zouden zij nu zijn?????

Dan dringt de waarheid tot ons door.....de hoofdmacht heeft zich teruggetrokken!!!!!!! Maar waar naar toe??? Wij weten van niets, Dus daarom moesten wij op 13 mei terug naar Scherpenzeel. Dat was om hun terugtrekken te dekken!!!!!! Zoekende naar dekking gaan we door beboste gedeelten terug op Woudenberg aan. We proberen de Amersfoortse-straatweg over te steken, richting 'Hotel De Schans', maar net hiervoor worden we omsingeld door de vijand en wordt ons het "Hands op" toegebulderd, "Waffens neer". Er springen ons 2 Duitsers tegemoet, we zoeken en kijken nog om ons heen voor dekking, maar zien dat het onmogelijk is! Overal om ons heen zien we mitrailleurs op ons gericht. Er zit niets an-

ders op, we moeten ons krijgsgevangen laten maken. Als er één van ons geschoten had, waren we een kind des doods geweest. We waren met ongeveer 20 man en het was 4 uur in de middag.

De wapens werden ons ontnomen en we werden gedwongen weer op mars te gaan naar Scherpenzeel. Op een gegeven moment konden we niet verder, omdat de weg versperd was met ruiters (obstakels van prikkeldraad en hout) en omdat de Pothbrug opgeblazen was. De vijand sloot ons toen op in de barakken, die bij de melkfabriek stonden. Uit de Hollandse huizen werd voor ons wat te eten gehaald.

Om 19.00 uur kwam de mededeling, dat de Koningin naar Engeland was gevlucht..... Dat vonden we nog erger, dan dat wij krijgsgevangen waren gemaakt!!!!!!!

Om 20.00 uur werd ons medegedeeld, dat Nederland zich had overgegeven.....de één vloekte, de ander huilde en sommigen zaten terneergeslagen in een hoek.

We hadden 4 nachten niet geslapen, iedereen was uitgeput. Om 20.30 uur kregen we toestemming om te gaan rusten, maar slapen was er voor de meesten niet bij. Ik bleef maar denken aan alles wat er was gebeurd. De kameraden, die gesneuveld waren. Bovendien gingen m'n gedachten naar de familie. Hoe zou het met ze zijn, leefden ze nog?.....En hoe zou de toekomst er uit zien????

Zo werd het een onrustig nachtje. We waren nauwelijks ingeslapen of we hoorden.....

DONDERDAG 16 MEI 1940.

2.30 uur 's Morgens....."Eraus aufstehen!!!!!" We moesten opstaan en werden geteld. Eerst kregen we wat van dat zure moffenbrood. We moesten aantreden en afmarcheren naar de Pothbrug. Omdat deze opgeblazen was kregen we allen een spa en een kruiwagen én het bevel het grote, ontstane gat dicht te kruien met zand en stenen. Omstreeks 7.00 uur kwamen er auto's aanrijden met een noodbrug. Die moesten wij er ook nog overheen leggen, net zolang totdat hij voor verkeer begaanbaar was. Als we geweigerd hadden om dit werk te doen, zouden we doodgeschoten worden, werd ons aan het begin verteld! We waren nu

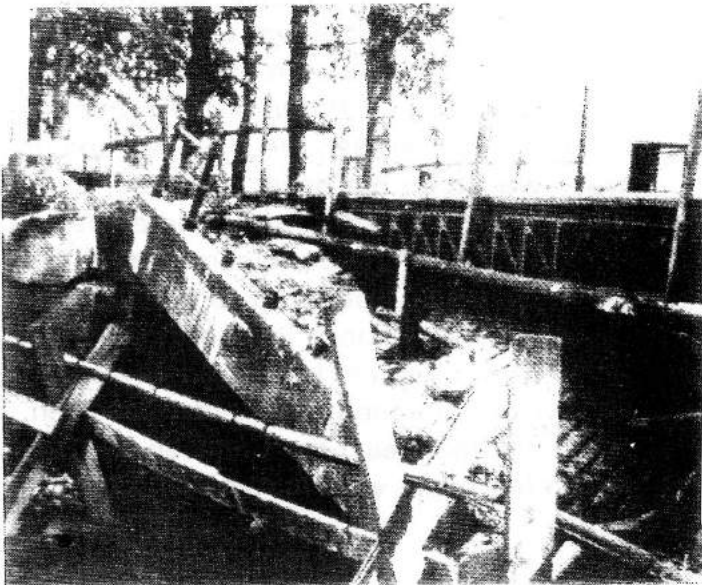
tenslotte gevangenen en ze konden met ons doen wat zij wilden!!!! Toen het karwei klaar was, konden we afmarcheren naar Scherpenzeel. Tot 9.30 uur kregen we rust en konden eens zien, wat er van het plaatsje overgebleven was. Veel ingestorte huizen, waarvan sommige verbrand waren. Op de weg zag je alleen maar oprukkende kolonnes, bestaande uit kanonnen en andere legeronderdelen. Het bleek van Scherpenzeel tot Ede vol te staan met het modernste legermateriaal. Geen wonder, dat wij tegen zo'n legermacht niet bestand konden zijn!!!!!!

Deze dag hebben wij gelopen van Woudenberg tot Lunteren en daar vandaan naar Ede, waar we doodop in de Frederikskazerne aankwamen. Mijn voeten waren totaal stukgelopen, het bloed stond in mijn schoenen, want we liepen nog steeds met natte sokken aan van de vorige dag. Toen waren we door de waterlinie gelopen en droge kleren hadden we helaas niet. Nu kregen we zelf van een Rodekruisdokter om onze voeten te verzorgen. We aten stampot uit de Duitse keukenwagens, dat smaakte best! Het was ook de enige keer, dat ik Duits eten at, wat goed was!!! Toen mochten we gaan slapen op de houten planken van de vloer, want er waren geen matrassen of stro.....IK HEB NOG NOOIT ZO LEKKER GESLAPEN, ALS DIE NACHT!!!!!!..Dat was wel te begrijpen, want we waren 5 dagen en nachten in de weer geweest.

VRIJDAG 17 MEI 1940.

Wij werden donderdags om 8 uur gewekt.

De vernielde Pothbrug

Eten, wassen en aantreden. Wat was ik stijf en had het gevoel, dat ik geen voeten meer had. Het enige wat ik deed, was strompelen. De enige was ik niet, wel ongeveer de helft had hetzelfde. Er werd medegedeeld, dat we die dag naar Arnhem moesten lopen. Degenen, die niet meer konden, werden in autobussen geladen en reden achter de lopenden aan. Tot aan de Wageningse berg met zijn afgebrande molen, daar was het verzamelpunt van alle krijgsgevangenen. Hier konden we uitrusten. Er liepen Rodekruiszusters, die lichtgewonden verbonden. Anderen haalden kaarten op voor familie, vrouw of verloofde. Er ging nog wel geen post, maar ze zouden ervoor zorgen, dat ze aankwamen. Daarna gingen we naar Arnhem, waar we ingeschreven werden bij het Rode kruis.

Terwijl ik instap, zie ik twee bekenden uit Bergschenhoek; J. en H. Mosterd, staan. Ik loop op Jo toe en kijk hem aan, maar hij herkent mij nog niet. Ik geef hem de hand en zeg: "Ken je me nog?" Maar Jo kan me op dat ogenblik niet thuis brengen. Hij ziet wel, dat ik een bekende ben, maar verder komt hij nog niet. Nu had ik een baard van ruim een week oud en zag eruit als een echte frontsoldaat; vuil, vies, wild enz. Ik zeg nogmaals: "Jo, ken je me echt niet meer?" Even aarzelt hij en zegt dan: "Ben jij het Leen?" Ik vraag het een en ander en verzoek of hij thuis de groeten over wil brengen én of hij wil zeggen, dat ik de oorlog overleefd heb, maar dat ik niet weet, wat me verder te wachten staat. De Duitsers maken ons wel steeds wijs, dat wij een dag of drie in Arnhem moeten blijven en dan naar huis mogen, maar ik heb ze nooit geloofd. Dat is wel uitgekomen ook!!!

Die ontmoeting met mijn dorpsgenoten had niet langer dan een minuut geduurd, maar het leek wel een half uur! We namen afscheid en moesten doorlopen op Zevenaar aan, richting de grens. Onderweg ontvingen we veel van de burgers van Arnhem; brood, kleding enz. Daar waren we erg dankbaar voor. In Zevenaar aangekomen werden wij in veewagons geladen. Er moesten er zoveel in een wagon, dat de éne helft kon staan en de andere gehurkt kon zitten, in totaal ongeveer 60 man. Om 19.00 uur gingen we Duitsland in. Onderweg kregen we niets. Je behoefte moest je maar

Kriegsgefangenenpost

Postkarte

07 640-10

De "over" Juff. C. Moerman D.

Gebührenfrei!

Absender:
Vor- und Zuname:
Lendel Moerman

Empfangsart:
Blauwijd

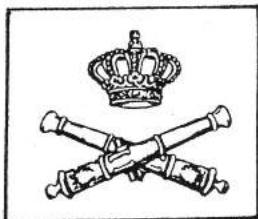
Gefangenennummer:
Lager-Bezeichnung:
Stalag III A
Deutschland (Allemagne)

Strasse:
Loosdrechtseweg 10

Land:
Ned. Holland
Landsteil (Provinc usw.)

*Kaart verstuurd
naar verloofde*

in een hoek doen. De deuren mochten niet open, maar door de luchtkieren kon je de omgeving waarnemen. Soms reden we en dan weer stonden we stil. Dit duurde tot de andere morgen half tien, toen mochten wij eruit. We moesten naar een kamp genaamd "Meppen" lopen. Daar zijn we 4 dagen geweest. Het wemelde er van het ongedierte, zodat we al gauw onder de luizen en vlooien zaten. Toen gingen we opnieuw op transport. Op dezelfde manier als eerst. Na 12 uur sporen kwamen we in kamp "Lückerwalde" aan (15 km van Berlijn). Daar hebben we tot 8 juni gezeten. Een tijd van nietsdoen en slecht eten. Het was meest zout nat met wat aardappelpuree. Ik was in die maand dan ook 23 pond afgevallen. Hitler wilde het Nederlandse volk laten zien, dat hij niet één van de beroerdste was, tenslotte waren wij ook van het Germaanse ras. Hij had het beste voor met ons!! Om dit te bewijzen, liet hij op een gegeven moment krijgsgevangenen terugkeren naar huis. Niet te geloven, na 10 maanden spanning, strijd en vernedering mocht ik naar huis. Wat een wonder!!! In Arnhem ben ik als vrij man weer teruggekeerd. Wij hebben daar een heerlijk onthaal gehad. In dat kamp waren we als beesten in een hok. We moesten met 400 man slapen in een tent, die bedoeld was voor 200 mensen. Als je lag, moest je je benen optrekken en dan lag een ander weer op je voeten. Zo lag je erin gepropt. 's

Deze gekruiste kanonslopen heb ik in Duitsland van mijn jas gesloopt. Omdat de vijand veel onverwachte tegenstand van deze afdeling ondervonden had, werd je regelmatig uit de groep geplukt om vervelende klusjes te doen. Dat werd ik goed zat.

Nachts was de lucht niet te harden. De tranen kwamen je in de ogen van de stank. Je lag zo in het stof op de grond. Als je geluk had, dat je je jas nog bezat, kon je jezelf daar 's nachts mee toedekken. Schone kleren hebben we nooit gekregen. 's Morgens moesten we ons met 5500 mannen wassen bij 5 kranen. Laten we het over het eten maar niet hebben. Dat was per dag, per persoon een halve liter aardappelsop en 3 dunne sneetjes kuch, samen ter dikte van 2 vingers met wat eetlepels uitgezakte karnemelk. Hier hebben we een maand op moeten leven. De behandeling in Duitsland liet op ons allen een diepe indruk na. Toen we in Arnhem terug kwamen, werden we behandeld of wij de overwinning behaald hadden. We konden ons eindelijk wassen en verschonen. We kregen heerlijk eten én sigaretten! Je kan wel begrijpen, dat dat een hele verandering voor ons was. De Arnhemse bevolking zal ik altijd dankbaar blijven voor zo'n heerlijk onthaal! Van mijn thuiskomst weten mijn familieleden genoeg te vertellen.

L. Moerman.

CERTIFICAAT
BEHORENDE BIJ HET
OORLOGSHERINNERINGSKRUIS
TOEGEKEND AAN

L. MOERMAN

Dhr. G. v.d. Kaaden vertelde ons het volgende: "Ik ben getuige geweest van de terugkeer. Omdat de post nauwelijks werkte, wist niemand van zijn thuiskomst. Hij was ook moeilijk te herkennen; moe, mager, andere kleding enz. Zijn zus ging net naar dorp en ontmoette haar broer vlak voor ons huis. Ik kan je wel zeggen, zo'n weerzien is met geen pen te beschrijven!!"

Dit verslag mochten we gebruiken als nagedachtenis aan hen, die er niet meer zijn, omdat een zinloze oorlog een eind aan hun leven maakte. Tevens is het een waarschuwing aan allen, die nu en later zullen leven, opdat wat in de tweede wereldoorlog gebeurde, niet vergeten zal worden.